

ahıska türkleri

Ahıska Türkleri

B. Zakir Avşar*

Ahıska, Türkiye sınırına 12-30 km mesafede Gürcistan'ın güneybatısına düşen bölgenin adıdır. Gürcüler burayı Meskhetia veya Meskhet Dzhavatheti olarak adlandıırırlarsa da, Aspinza, Adigen, Ahılkelek, Boğdonovka, Ahıska yerleşim bölgelerinde oturan Müslüman Türk ahalinin 1944 yılında Stalin'in emriyle bir gün içerisinde trenlere doldurulup Sibirya'ya, Orta Asya'ya sürgünleriyle birlikte 50 yılı aşkındır süren bir sızının, sevdanın adıdır...

Dede Korkut Kitabı'nda "Ak- Sıka" (Ak Kale), 481 yılına ait kayıtlarda "Akesga" adlarıyla anılan eski Oguzlar beldesi Ahıska, Gürcüce "Yeni Kale" anlamına gelen Ahal- Thi-

se'nin Türkçe ve Farsça şekli olarak da yorumlanmaktadır. İslamın ilk fetihleri esnasında Hz. Osman'ın hilafetine rastlayan dönemde Şam valisi Muaviye'nin kumandanlarından Habib b. Mesleme tarafından ele geçirilen Ahıska, 1267-68 yıllarında da Moğolların hakimiyeti altına girmiş, daha sonraki yıllarda bölgenin yarı bağımsız valileri "atabeg"ler tarafından yönetilmiştir.

Ahıska Atabegleri Lala Mustafa Paşa'nın Çıldır Savaşı (1578) sonunda Osmanlı idaresine girdiler. Son atabek Minüçihir Osmanlı'ya bağlılığını bildirerek Müslüman oldu ve Mustafa Paşa adını aldı. Bu tarihten sonra Ahıska yeni kurulan Çıldır eyaletinin merkezi haline getirildi ve tahriri yapıldı. Ancak, Çıldır'ın savaşlarda harap olması üzerine Ahıska eyalet oldu, bir ara Safevilerin de eline geçen şehir, 1635 yılında tekrar Osmanlı hakimiyetine girdi. 1828 yılında Rusların idaresine girinceye dek tam 250 yıl Osmanlı'nın serhat şehri olarak kalan Ahıska Türkiye sınırlarından kopunca bu bölgede yaşayan Serhat Türklerinin kötü talihi de işlemeye başladı. 1853-1856 Osmanlı Rus savaşı esnasında bir kısım Ahıskalı Osmanlı ordusuna yardımcı oldukları gerekçesiyle üzerlerinde yoğunlaşan baskılardan kaçarak Erzurum'a sığındılar. Yine bu savaş sonrasında Kars'ın Osmanlı sınırlarından koparılmasıyla Ahıska Türkiye sınırından bir hayli uzakta kaldı. Bu dönemde Kuzey Doğu Anadolu'dan Ahıska bölgesine doğru bir Ermeni göçü yaşandı.

(*) Dr., Başbakanlık Müşaviri.

1621

I. Dünya Savaşı boyunca Ahıska'da Türklerle karşı adeta bir soykırım uygulandı. Binlerce Türk Köylüsü katledildi. Posof ve Ardahan'da da sergilenen bu büyük vahşete Azerbaycan kamuoyu büyük tepki gösterdi. O zamanın şartları içerisinde hayırsever kuruluşlar harekete geçerek, hiç değilse öksüz yetim çocuklara yardımda bulunulması, sahip çıkılması girişimlerini başlattılar. Ümer Faik adlı bir Azerbaycan aydınının şu çağrısı yaşanan günlerin Ahıskalılar açısından ne kadar zor olduğunu anlatmak bakımından tarihi bir değer taşımaktadır: "Ey hayırsever Bakülüler, Ey Genceliler, Ağtaşlılar, Şamahılılar, Şekililer, yönümü sizlere tutup yalvanyorum her biriniz 10- 12 çocuk alıp bakınız.. Düşünün ki sizlere muhtaç olan bu çocuklar kimlerdir; evşikleri viran olmuş, babaları, anneleri katledilmiş, kimsesiz yavrulardır. Bunlar bizim özbeöz çocuklarımız, milletimizin evlatlarıdır. Müslümanlık, insanlık uğruna yardıma koşun, zavallı yavrulara sahip çıkın." (Yeni İkbal Gazetesi- 3 Haziran 1915).

1622

Savaş yıllarında Ahıska'ya gönderilen Bakü Hayırseverlik Cemiyeti Heyeti üyesi Milli Şair Ahmed Cevat Ahıska acılarını şöyle dile getirir:

*Karların üzerinde mazlumlar kanı
Ölenler çok fakat mezarlar bari
Ayaklar altında şevket-i şanı
Kalanları gördüm feryada geldim*

*Felaket görmemiş millet olar mı
Düşün biraz düşün biç kanun var mı
Gözler kör mü yoksa günüller dar mı
Ah yine ben yine ben imdada geldim*

1917 Ekim Devrimi Kafkasya'yı da etkiledi. Ahıska 1918 yılında kurulan bağımsız Gürcistan devleti içerisinde kaldı. Ancak 1921 Moskova anlaşmasıyla bu durum kesinleşti. Ahıska, toprağı ve insanlarıyla Anadolu'dan koparıldı, Gürcistan SSC'nin Tiflis vilayetine bağlandı.

1930'lu yıllarda dini ve kültürel baskıların yanısıra iktisadi ve siyasi baskılara da he-

def olan Ahıska Türklerine karşı Azeri Türkleri içerisinde eritme politikaları hayata geçirildi. Bu yıllarda çok sayıda Ahıska Türkü sınırı geçerek Türkiye'ye sığındı, bu da Sovyetler Birliğini bir hayli rahatsız etti. 1937 yılından itibaren de Ahıskalılar Sovyet rejimi tarafından Türkiye Türkleri ile aynı ve rejim düşmanı olarak görülmeye başlandılar. Tüm Sovyetler Birliği'nde 1937 yılı içerisinde doruğa tırmanan Stalinist engizisyonundan Ahıska Türkleri de nasiplerini aldılar. Bu dönemde Ahıskalı aydınların çoğu tutuklandı, idam edildi.

II. Dünya Savaşıyla birlikte Sovyet ordusu 40 binin üzerinde yetişkin Ahıska Türkü erkeği askere aldı. Bu yıllarda tarımda çalışacak tek bir erkek kalmamıştı. (Trud, 8 Eylül 1988).

31 Temmuz 1944 gün ve 6279 Sayılı Devlet Savunma komitesi'nin "gizli" kararıyla topyekün sürgüne tabi tutulan Ahıskalılara her tarafı kapalı, hayvan taşımak için kullanılan tren vagonlarında Sibirya'ya ve Orta Asya Steplerine doğru çıkacakları ağır, uzun yolculukları için sadece birkaç saatlik hazırlanma süresi tanındı ve bu zorla göç ettirilme tüm Ahıska bölgesinde üç gün içerisinde tamamlandı. (Şamil Kurbanov, Ahıska Türklerinin Dramı, Yeni Forum, Mayıs 1994.) Zaten yetişkin erkekleri askerde olan kadın, çocuk ve ihtiyarların çoğunlukta bulunduğu sürgüne gönderilen Ahıska Türklerinin pek çoğu bu zor yolculuk şartlarına dayanamayarak hayatlarını kaybettiler. Her şarta tahammül edip, hayatta kalanları ise öncelikle çok güç geçecek bir kış; sonraki yıllarda ise Sovyetler birliği içerisinde ısrarla "TÜRK" ad ve kimliklerini koruma gayretlerinden dolayı akıl almaz, sonu gelmez baskılar ve sürgünler beklemekteydi...

Ahıska Türkleri'nin neden sürgüne tabi tutuldukları tam 47 yıl gizli tutuldu. Gerekçe olarak bu 47 yıl boyunca ileri sürülenler ise yalnızca tahmin edilen, varsayılan gerekçelerdi...1991 yılında sürgünle ilgili belgelerin önemli ölçüde yayınlanmasıyla konu açıklık kazandı. SSCB'nin Halk İçişleri Komiseri Gürcü asıllı Lavrentiy Beriya, savaş nedeniyle bütün yetkileri elinde toplayan Devlet Savunma

Komitesi Başkanı Gürcü İ. V. Stalin'e gönderdiği öneri niteliğindeki mektubunda (24 Temmuz 1944) "Gürcistan SSC'nin Türkiye sınırlı bölgelerinde oturan Türk nüfusunun önemli bir kısmı yıllardır Türkiye tarafındaki akrabalarıyla temas etmek suretiyle muhaceret eğilimi içerisinde olup, kaçakçılık yapmakta, Türk istihbarat organları için casus angaje etme kaynağı oluşturmakta ve eşkiyaya insan gücü temin etmektedir" diyerek, bu sebeple 16 700 hanenin (86 bin kişilik nüfus, bazı kaynaklarda bu rakam 91 bin olarak ifade ediliyor, ayrıca 40 bin kişi de askerde) Ahıska bölgesinde Orta Asya'ya sürülmesini ve bunların yerine de Gürcistan'ın toprak sıkıntısı çekilen kazalarından 7000 Gürcü hanenin iskan edilmesini teklif ediyordu. Bu teklifini bir hafta sonrasında Stalin tarafından imzalanan yukarıda zikredilen tarih sayılı Devlet Savunma Komitesi kararıyla da "sürgün" başlıyordu. İşin enterasan tarafı Beriya'nın hazırladığı gerekçeli öneri ile Stalin'in imzaladığı gerekçeli kararın aynı ifadelerden oluşmasıydı. Şüphesiz ki bütün bunlardan daha enterasan olanı gerek öneride gerek kararda yer alan iddiaların gerçekdışılığı ve ciddiyetten uzaklığıdır.

Kendisi de Ahıska Türkü olan Orhan Uravelli anılan kararla Gürcistan SSC'nin sınır şeridindeki Ahıska, Aspinza, Adigen, Ahılkelek, Bağdonovka kazalarında oturan 16 700 Türk hanesinden Kasım 1944'te 40 bininin Kazakistan, 30 bininin Özbekistan, 16 bininin de Kırgızistan'a tahliyesinin emredildiğini, bundan sonraki bir belgede de L. Beriya'nın 15-18 Kasım 1944 tarihleri arasında Stalin ve Malenkov'a gönderdiği rapor niteliğindeki "gizli" mektubunda (91.095 kişinin tahliyesinin tamamlanarak, yerlerine Gürcü ailelerin yerleştirildiğini de ifadeyle) belirttiğini aktararak bizim de katıldığımız ve zaman zaman zikrettiğimiz şu görüşleri ileri sürmektedir:

1. Türk nüfusun sınır güvenliği için tehlike oluşturduğuna dair iddialar (eşkiyalık, muhaceret, casusluk, vb.) sürgün için geçerli gerekçeler değildir; çünkü, erkeklerin çoğu silah altında olup, Almanya ile savaşmaktaydılar. Böyle bir durumda ihtiyar, kadın ve çocukların tehlike oluşturması düşünülemez.

2. Belgelerden de anlaşılacağı üzere Ahıska Türkleri, Türkiye Türkleri ile aynı millet olarak ele alınmış, güvenilmez oldukları vurgulanmıştır. Oysa ki, bu güvenilmez insanlar askere alınarak Almanya ile savaşa götürülmüştür.

3. Sürgün kararı iki şoven Gürcü'nün (L. Beriye, İ. V. Stalin) marifeti olup; Ahıskalıların topraklarına sürgünün akabinde hemen Gürcü ailelerinin yerleştirilmeleri onların bu gün bile ülkelerine, topraklarına dönmelerine ciddi bir engeldir.

4. Sürgün işlemi asla bir tahliye şeklinde olmamış; korkunç bir ceza olarak gerçekleşmiştir. İnsanlara birkaç saatlik hazırlanma süresi tanınması ve bütün işlemin üç günde bitirilmesi bu cezayı gözler önüne sermeye yetmektedir. Hatta, bu haliyle de bir toplu ceza görünümü arz etmektedir.

5. Karar, tarihi itibarıyla ve dönemin uluslararası şartlarıyla bir değerlendirmeye gidilecek olursa:

a) Batı Avrupa'da Almanya'ya karşı yaşanan iki cephe açılmış ve savaşın kaderi belirlenmiştir. SSCB'nin zaferi kesinlik kazanmıştır. SSCB'nin Türkiye ilişkileri gözden geçirmeyi planladığı açıktır.

b) Güney Azerbaycan (İran) bölgesindeki faaliyetleri ve az bir süre sonra tarihi Gürcü Ermeni topraklarının iadesi talebi Sovyetlerin bölgedeki yayılmacılık emellerini sergilemekteydi. Bu sebeplerle Ahıskalılar, elbette ki, söz konusu planlar açısından sakıncalıydılar... (Orhan Uravelli, XII. Türk Tarih Kongresi, 12-17 Eylül 1994, Ankara; Zakir Avşar-Zafer Tuncalp; Sürgünde 50.Yıl Ahıska Türkleri, TBMM Yayını, Ankara, 1995.)

Savaşa katılan 40 bin Ahıska evladının 25 bini geri dönemedi, çünkü, ölmüşlerdi... Dönenlerse, bir daha ana-babalarını, yavukluklarını, eşlerini, çocuklarını, kardeşlerini göremediler, çünkü, sürgün edilmişlerdi... Ailelerinin peşinden bu gaziler de sürgüne yollandılar. Çoğu bir daha asla ailelerini bulamadan, göremeden bu dünyadan göçüp gitti. Sürgün-

deki Ahıskalılara dolaşım/ seyahat yasağı getirildi. Tekrar kendi topraklarına gizil yollardan girebilecekleri endişesiyle getirilen bu yasa kararını 1956 yılında Stalin'in ölümünden az sonra kaldırılıp, "haklarının iadesi" yolunda karar alındıysa da topraklarının Türkiye'ye sınır olması ve Gürcülere dağıtılmasından dolayı Ahıskalıların vatanlarına dönüşleri bir türlü gerçekleşmedi...

1958 Yılından itibaren Azerbaycan'a göç etmeye başlayan Ahıskalıların amacı kendi dillerine en yakın dili konuşabilme, aynı örf ve adetleri paylaştıkları Azeri Türklerine yakın olabilmek kadar; Ahıska'ya göç etmeye başlayan Ahıskalıların amacı kendi dillerine en yakın dili konuşabilme, aynı örf ve adetleri paylaştıkları Azeri Türkleri ile içiçe olabilmek kadar; Ahıska'ya en yakın mesafede olabilmektir. Bu göç, 1971 yılında Ahıskalılar arasında Türkçülük mücadelesinin yerli Azeri Türklerinin de etkisiyle güçleniyor olmasından dolayı Moskova tarafından engellendi. Ancak, 1956'dan itibaren Ahıska Türkleri hep vatanlarına geri dönebilme mücadelesi verdiler. 1986 yılına kadar sürekli Moskova ve Gürcistan makamlarına başvurarak göç izni sağlama konusunda çaba sarfettiler. Ne var ki, 300 ailenin geri dönebileceği konusunda çalışmaların başlatılacağı yolunda sınırlı ve muğlak da olsa bir karar almalarına rağmen kendi çabalarıyla Ahıska civarına dönebilen bir kaç yüz aile dışında kimsenin devlet yardımıyla geri dönüşü sağlanmadı. Önceleri merkezle Gürcistan çekişmesi olarak ifade edilen bu günümüzde Gürcistan'daki iç karışıklıklara, bu topraklara yerleştirilen Gürcü ailelerin ne olacağına vs. bağlanmaktadır.

Ahıska Türkleri tarafından "vatana dönüş" mücadelesi veren birçok cemiyet oluşturuldu. Bu teşkilatların önderleri yoğun baskılara rağmen yılmadılar, mücadelelerini sürdürdüler. (Bu teşkilatların ayrıntılarına girmeyeceğiz). Ancak, merkezi yönetim ve Gürcistan çekişmesinde merkezi yönetim Ahıska Türklerinin vatanlarına dönüşünü koz olarak kullanmaya başladı. Ahıskalıların anavatanlarına dönüşleri konusunda samimiyetten uzak baskı-

lar yaparak 300 bin Ahıskalının vatanlarına dönmesi "tehdidi" ile Gürcistan'ı sıkıştırılmaya çalışan Moskova 9 Nisan 1989'da "Tiflis Ayaklanması" olarak bilinen Türklerin ayaklanmasına destek verdi. Çıkan kanlı çatışmalarda çok sayıda Ahıskalı hayatını kaybetti.

Merkezi hükümetin Ahıska Türkleri üzerine kurduğu planlar bu kadarla bitmedi. Özbekistan'da da artan Rus düşmanlığını kardeş Ahıska Türkleri üzerine yöneltmek yaratılan gerginlik ortamında Özbekistan'da yaptıkları başta pamuk yolsuzluğu olmak üzere milyarlarca rublelik yolsuzluk dosyalarını gündemden düşürmek, unutturmak, etnik çatışmaları gerekçe göstererek Gorbaçov yönetimini sert önlemler almaya, ordu ve KGB'ye bu yönde eskisi gibi büyük yetkiler vermeye ikna etmek gibi sıralanabilecek çok sayıda pratik yaranı sağlamak için Özbekistan kamuoyuna;

1. Ahıska Türkleri zaten suçlu oldukları için Özbekistan'a sürülmüşlerdir, derhal kendi vatanlarına dönmelidirler,

2. Ahıska Türkleri Özbekistan'da Ruslar ve diğer milletlerle anlaşarak Özbeklerin bağımsızlığına engel olmak istiyorlar,

3. Moskova'nın desteği ile hırsız uyanık ve ahlaksız Ahıska Türkleri Özbekistan'da servet sahibi oldular, telkinlerini yayıyorlardı.

Çok geçmeden bu tür telkin bombardımanlarıyla gerginleşen ve ağır ekonomik ve siyasal bunalımlarını aşmak isteyen Özbek halkı, faturayı Ahıskalılara kesmek isteyen bu senaryolara kanıyordu. 1989 Haziranı'nda Fergana'da patlayan olaylar üzerine Ahıskalıların evleri, işyerleri yağmalanmaya, kundaklanmaya başlandı. 200'ün üzerinde Ahıska Türkü bu müessif kardeş kavgasında hayatını kaybetti. 13 bin Ahıskalı Fergana'dan tahliye edildi. 45 yıldır vatanları olan Özbekistan'da bir anda o ana kadar kendilerine kucak açan kardeşleri onlara düşman kesilmişti. Özbekistan'ın diğer illerindeki Ahıskalılar da kendi imkanlarıyla Türkmenistan ve Hazar denizi yoluyla Azerbaycan'a sığındılar. Bu Ahıskalının ikinci büyük sürgünüydü... Bu sürgünde

de asil Azerbaycan Türkü yine bütün yüreğini Ahıskalı kardeşlerine sonuna kadar açmıştı... Öte yandan, sağduyu sahibi birçok Özbek Türkü, Ahıskalılara karşı yükselen bu vandalizmi önlemek için çırpınmakta, tansiyonu düşürmek için cansiperane çaba göstermekteydiler...

Yukarıda varlıklarından bahsettiğimiz Ahıskalıların kurdukları teşkilatlardan bir kısmı Ahıska'ya dönüş mücadelesi vermeyi tercih ederlerken, bir kısım teşkilat ve önderler de kurtuluşlarını Türkiye'ye yerleşmekte görüyorlardı. Fergana olaylarının sonuçları bu fikri halk arasında en kuvvetli fikir haline getirdi. Bunun üzerine bir kısım Ahıskalı önder Türkiye'ye göç talebinde bulundular. Bu taleplerin artarak sürmesi, Türkiye'nin kardeş Türk Cumhuriyetleri ile ilişkilerinin pürüzlerden arındırılarak sürdürülmesi, yeni provakosyanlarla bu ülkelerle ilişkilerimizin baltalanmaması ve tabi olarak da en önemli sebep yüzyıl boyunca Anavatandan kopuk yaşayan bu güzel insanların hasretlerinin, çilelerinin dindirilmesi için bu isteklere olumlu yaklaşıldı. 2.7.1992 tarih ve 3835 sayılı Ahıska Türkleri'nin Türkiye'ye Kabul ve İskanına Dair Kanun ve 12.11.1992 tarih ve 92/3706 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile 500 ailenin Türkiye'ye kabulü kararlaştırıldı. Bunlardan bir kısmı halihazırda İğdur iline yerleştirilmişlerse de hedeflenen göç takvimi aradan geçen bunca yıla rağmen gerçekleştirilememiştir. Halbuki, bu 500 ailenin tamamı bile getirilmiş olsaydı Ahıska Türkleri'nin sorunlarının tamamı çözülmüş olmayacak, Türkiye'ye gelemeyen aileler için herhangi bir durumda arkalarında Türkiye'nin olduğu gibi bir teselli bulunacaktı...

Sonuç ve Öneriler

Türkiye'nin sürgünde 50 yılı aşkındır çileli bir hayat çeken, sürgün edildikleri kardeş yurtlarında bile yeniden sürgünlerle karşı karşıya kalan, ancak Türk kimliklerini yüzyıllardır süren baskılara rağmen yitirmeyen Ahıskalı kardeşlerine yardım elini uzatması, onları Anavatanla kucaklaştırması son derece sevindirici ve gurur verici bir olaydır. Türkiye'ye

gelen 150 aileyi ve 800 civarında göçmeni salt bu sayılardan ibaret olarak görmek temelde çok büyük bir yanlışla yol açar. Çünkü, bu 150 ailenin Türkiye'ye kabulü ile 350 bini bulan nüfuslarıyla büyük ve geniş bir coğrafyaya yayılmış tüm Ahıska Türklerine yüzyıllardır yapılan baskıları azaltmaya, yok edilmek istenilen morallerini yükseltmeye imkan sağlamıştır.

Hayatlarının son elli yılını itile kakıla geçiren bu halk artık kendilerini büyük ve güçlü bir milletin fertleri olarak görmenin haklı gurur ve şuuruyla hareket edecektir. Esasen bir değişme sürecinde bulunan ve bu süreçte Türkiye'nin desteğine ihtiyaç duyan Türk Cumhuriyetleri, Rusya, Ukrayna, Gürcistan gibi ülkelerde kendi tebaları olan Ahıska Türklerine karşı bir tutum değiştirme sorumluluğunu hissetmektedirler. Bu hem o ülkelerin, hem de Ahıska Türklerinin yararına bir gelişmedir. İstisnasız her Ahıska Türkü çok güzel Türkiye Türkçesi konuşmanın yanısıra gayet güzel Rusça ve yine gayet güzel bir şekilde de buldukları ülkenin dilini konuşabilmekte, yazabilmektedirler. Son derece çalışkan, temiz ve güvenilir olan bu Türk halkı Türkiye ile içerisinde buldukları toplumlar arasında iyi bir diyalogun kurulmasında çok iyi değerlendirilebilirler.

Ahıskalılar, işadamlarımızın, özel sektörümüzün Orta Asya ve diğer eski Sovyet cumhuriyetlerinde girişimlerini çok rahatlıkla emanet edebilecekleri emin ellerdir. Sağlam bir Türk terbiyesi ile yetişen bu insanlarımızın iktisaden güçlü hale getirilmeleri de buldukları ülkelerde itibarlarını artıracak, birçok uyumsuzluk ve uyumsuzluğu da kendiliğinden yok edecektir. Uyumsuzlukların ortadan kalkması Türkiye'nin Ahıska Türklerinin yaşadıkları ülkelerle ilişkilerinin pürüzsüzlüğü anlamına gelir ki, bu da çok önemli bir kazançtır.

Zaten, Gürcistan'daki gelişmeler de Ahıska Türkleri'nin yeniden Ahıska'ya kavuşabilecekleri umutlarını güçlendirmektedir. Halen Gürcistan'a (Ahıska topraklarına) geri dönmüş bulunan 100 kadar aile vardır.

Bağımsızlığını elde ettikten sonra AĞİK, BM gibi uluslararası örgütlere üye olan; İnsan Hakları Evrensel Bildirgesine imza koyan Gürcistan'ın uluslararası anlaşmalardan doğan yükümlülükleri çerçevesinde Ahıska Türklerinin 1944 yılında sürgünden evvelki topraklara geri dönmeleri yolunda gerekli adımları atmaları yolunda zorlanması gerekmektedir.

Öte yandan, 2510 sayılı kanunda belirtilen serbest (iskansız) göç imkanı tanınarak hali vakti yerinde olup da Türkiye'nin uluslararası anlaşmalardan doğan yükümlülükleri çerçevesinde Ahıska Türklerinin 1944 yılında sürgünden evvelki topraklara geri dönmeleri yolunda gerekli adımları atmaları yolunda zorlanması gerekmektedir.

Öte yandan, 2510 sayılı kanunda belirtilen serbest (iskansız) göç imkanı tanınarak hali vakti yerinde olup da Türkiye'ye gelmek isteyen Ahıskalıların kendi imkanlarıyla bunu yapmaları temin ve teşvik edilmelidir. Bu şekilde milyarlar harcayarak geçici ve daimi konutlar yaparak devlete fazla yük binmesinin önüne geçilebileceği gibi ülkeye yeni sermaye girmesi de mümkün olacaktır. Zaten, şu veya bu şekilde bu yöntemi kullanarak Türkiye'ye gelen ailelerin sayısı az değildir. Bu şekilde insanların kanunsuzluklara sapsmaları da engellenmiş olur. Bu şekilde göçlerde ayrıca sonraki iskanlı göçlerde "en zor durumda olanlar" kıstası daha iyi gözetilebilir.

Türkiye dışında 8 cumhuriyette 260 kadar yerleşim bölgesinde dağınık vaziyette yaşayan Ahıska Türklerinin sosyal, kültürel, dini ve eğitimle ilgili pek hizmetler sunan kültür merkezlerine destek verilmeli, sayılarının çoğalmasına yardımcı olunmalıdır. Türkiye'den gönderilecek ve bu merkezlerde görevlendirilebilecek bilinçli ve idealist insanlar aracılığıyla hem Ahıskalıların Türkiye'ye olan bağlılıklarının devamlılığı sağlanmış, hem de buldukları toplumlarla uyumları, dolayısıyla, konularının güçlendirilmesi hedeflenmiş olur.

Bu tür merkezlere Türk kültürü, tarihi, edebiyatı, dili, Türk Dünyası ile ilgili eserler-

den oluşan kütüphaneler kurulması, Türkiye, Balkanlar, KKTC ile ilgili tanıtıcı filmler, video kasetler, slaytlar konulması ayrıca, televizyon, faks, bilgisayar vb. cihazlarla donatılması, Türkiye'deki gönüllü kuruluşlarla işbirliklerinin sağlanması Türkiye'nin imajı açısından son derece yararlı olacaktır.

Halihazırda Özbekistan, Kazakistan ve Kırgızistan'da Ahıska Türklerinin kurduğu Türk Kültür Merkezleri bulunmaktadır.

Özbekistan'daki merkez, Özbekistan Medeniyet Vakfı bünyesinde 1992 yılı başında "Türk Medeniyet Merkezi" adı ile kurulmuştur. Merkezin başında Dr. Ömer Salman bulunmaktadır. Dr. Salman bir mücadele ve gönül adamıdır. Hem Ahıskalılarca hem de Özbeklerce sevilip sayılmaktadır. Merkez, Özbekistan Yazarlar Birliği ile işbirliği içerisinde 13 Mart 1992 tarihinde "Karabağ Destek Komitesi" kurmuştur. Komitenin başkanlığını şair Bahtiyar Abid yapmaktadır.

Kazakistan Ahıska Türkleri Kültür Merkezi 1991 yılında Dr. Tevfik Kurdayev Haşimoğlu tarafından Alma-ata'da kurulmuştur. Merkezde Türkçe, din bilgisi gibi dersler verilmektedir. Ayrıca, Merkez ve kıymetli başkanı Türkiye'den Kazakistan'a giden her Türk'e kapılarını açmaktadır.

Kırgızistan Ahıska Türklerince 1991 yılında kurulan Türk Medeniyet Merkezi'nin başında eski milletvekili İzzet Maksudov bulunmaktadır. Çok zeki bir işadamı olan İzzet Maksudov, Türkiye'den giden birçok yatırımcıya yardımcı olmuş, Kırgızistan makamları ile ilişkilerini kolaylaştırmıştır.

Dikkat edileceği üzere bu üç merkezin de stratejik açıdan önemleri büyüktür. Türk, Kazak, Kırgız, Özbek kardeşlikleri arasında nifak tohumları ekmek isteyenlere karşı bu merkez mühim görevler üstlenebilecek yapılanmalar haline getirilebilir. Yine bu merkezler gayet önemli sayıda Ahıskalının yaşadığı sınırlar içerisinde bulunduğu için ne kadar güçlü olursa o kadar iyi bir şekilde millî kültüre hizmet verebilirler.

HARİTA: Haziran 1989 sonrası Ahıskalı Türklerin geçici iskân bölgeleri.